

Галина Бабак

Карлів університет (Прага, Чехія)

Олеся Тєлєжкіна

Національний фармацевтичний університет (Харків, Україна)

КОМПЛЕКСНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ СЛОВНИК: ОСНОВНІ ЗАСАДИ УКЛАДАННЯ

Останнім часом у науковій літературі дедалі частіше з'являються публікації щодо переходу від «накопичувальної моделі освіти» (статичної), що передбачає механічне передавання інформації і нетворче, некритичне механічне засвоєння знань, до «визвольної моделі» (динамічної), яка ґрунтується на створенні проблеми й розгортанні діяльності, що передбачає взаємодію викладача і студента, а відтак – діалог, мета якого – дослідження об'єкта пізнання (за П. Фрейре [9]). Однак така трансформація освіти вимагає і нових підходів до створення навчально-методичної літератури.

Одним із різновидів навчальних посібників, що сприяють розвитку творчого і критичного мислення студентів, вдосконаленню вмінь працювати з навчальною і науковою літературою, формуванню навичок систематизувати опрацьований матеріал і робити самостійні узагальнення, є навчальні словники. Проблему укладання навчальних словників неодноразово розглядали у наукових розвідках такі дослідники, як О. Балалаєва, Л. Григорович, П. Денисов, А. Карташков, О. Лагута, С. Лебедева, М. Марусенко, О. Матвієнко, Н. Нікуліна, В. Перебийніс, І. Петросян, А. Полуєктова, О. Южакова, Л. Шаталова та ін. Проте незважаючи на чималу кількість праць, дотепер не була розроблена концепція і відповідно не був створений комплексний навчальний словник, який би забезпечував потреби студентів, що навчаються за освітнім напрямом «Фармація». Це й зумовлює актуальність порушеного питання.

Мета статті – обґрунтувати необхідність створення комплексного навчального термінологічного словника для студентів освітнього напрямку «Фармація» й окреслити основні засади укладання такого словника.

Навчальні словники – це особливий тип словників. Тому у своїй розвідці будемо послуговуватися таким робочим визначенням. *Навчальний словник* – це лексикографічний твір, який містить упорядкований за певним принципом перелік слів, відповідає методичним вимогам і використовується як один із засобів навчання.

Мета комплексного навчального термінологічного *словника*:

- розвивати мовну і мовленнєву компетенції студентів – майбутніх фахівців;
- забезпечити студентів якісним матеріалом для самостійної роботи;
- сприяти дослідно-креативній навчальній діяльності студентів.

У зв'язку з цим названий навчальний посібник буде виконувати такі *функції*:

- *навчальну*: сприяє формуванню у свідомості студента знань про предметну галузь, яку вивчають;
- *нормативну*: допомагає удосконалювати й уніфікувати фахову мову як засобу спілкування;
- *інформативну*: дозволяє долучитися до накопичених знань;
- *систематизаційні*: уможливорює якнайповніше розкриття значення терміна, а отже, позитивно впливає на формування термінологічної компетенції.

Окреслені функції виділяють більшість дослідників, зокрема О. Балалаєва [2], Л. Григорович [3], О. Матвієнко [6], В. Перебийніс [7], А. Полуєктова [8]. І ми підтримуємо такі міркування. Однак у деяких роботах спостерігається, з одного боку, деталізація названих функцій, а з іншого, – їх узагальнення. Так, Л. Шаталова як основні функції навчального словника виділяє:

- *навчально-довідкову*: визначається інформативністю навчального комплексу з позиції відомостей про форму і семантику лексичних одиниць для їх якісного самостійного засвоєння студентами;

- *діяльнісно-формувальну*: ініціює навчально-пізнавальні дії, спрямовані на засвоєння лексичних знань, на основі яких формуються лексичні навички і пізнавальна самостійність студентів [10].

Пропонований нами комплексний навчальний термінологічний словник поєднуватиме такі словники: перекладний, етимологічний, орфографічний, акцентологічний, морфемний, словотвірний, граматичний, синонімічний, омонімічний, паронімічний, тлумачний і лексичної сполучуваності.

З огляду на це наводимо орієнтовні варіанти словникових статей:

1) Гематоциста *мед.*

(грец. *haemos* – кров + *kystis* – міхур)

haematocysta, *ae, f*

гемато/циста, *и, ж.*

1) кіста, наповнена кров'ю. **Синонім**: кіста кров'яна

2) порожнина в паренхіматозному органі, що сформувалася внаслідок утворення й розсмоктування гематоми (Словник медичних термінів: slovník.com.ua/?grupa=6)

Паронім: гематоцеле

Сполучуваність: **образование гематоцисты** – утворення гематоцисти;

Фактори ризику кровотечі з варикозно розширених вен стравоходу: почервоніння поверхні варикса або наявність гематоцист на його поверхні (З підручника).

2) Суппозиторій *фарм.*

(*suppositoria*; лат. *supponere* – підкладати)

suppositoria; (*suppositorium, ii, n*)

суппозиторій, *я, чол.; їв, мн.*

Дозовані лікарські препарати, тверді при кімнатній температурі і розплавляються або розчиняються при температурі тіла, призначені для введення в природні та патологічні порожнини тіла. **Синонім:** свічка (Фармацевтична енциклопедія: <http://www.pharmencyclopedia.com.ua>).

Паронім: супозиція.

Сполучуваність: **ректальные суппозитории** – ректальні супозиторії; **вагильные суппозитории** – вагінальні супозиторії; **сферические суппозитории** – сферичні супозиторії; **яйцевидные суппозитории** – яйцеподібні супозиторії;

Вагінальні супозиторії в основному призначені для місцевої дії: дезінфекційної, протизапальної, в'язучої, пріпікальної, анестезувальної. Ректальні супозиторії призначають як для місцевої дії лікарських речовин, так і резорбтивної (З підручника).

Уважаємо, що матеріали друкованого словника доцільно конвертувати в електронний словник. Такий варіант функціонування комплексного термінологічного словника дасть можливість викликати не лише повну словникову статтю, а й будь-яку її частину, простежити випадки вживання реєстрового слова, зафіксовані в інших словникових статтях, перейти до фахової літератури (для більш детального ознайомлення) через зазначені покликання.

На нашу думку, саме таке наповнення комплексного навчального термінологічного словника сприятиме оптимізації його використання на заняттях з української та латинської мов, оскільки сприятиме поповненню словникового запасу майбутніх фахівців, виробленню навичок правильного вживання термінологічної лексики, відновленню міжпредметних зв'язків, а відтак допоможе студентіві досягнути сучасну наукову картину світу в її системності та єдності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балалаєва О. Ю. Аналіз сутності поняття «електронний навчальний словник» [Електронний ресурс] / О. Ю. Балалаєва. – Режим доступу:

<http://undip.org.ua>. 2. **Балалаєва О. Ю.** Универсальные и специфические функции учебных словарей [Электронный ресурс] / О. Ю. Балалаєва. – Режим доступа: <https://interactive-plus.ru>. 3. **Григорович Л. А.** Учебная лексикография: теория и практика / Л. А. Григорович // Культура речи. Русская речь. – 2011. – № 6. – С. 47–50. 4. **Лебедева С. В.** Учебные словари различных типов в культурологическом аспекте (на материале британских справочников) [Электронный ресурс]: автореф. дисс. на соискание научной степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / С. В. Лебедева. – Иваново, 2005. – Режим доступа: <http://cheloveknauka.com/uchebnye-slovary-razlichnyh-tipov-v-kulturologicheskom-aspekte#ixzz458rRonVz>. 5. **Марусенко М. А.** Учебная лексикография / М. А. Марусенко // Прикладное языкознание: [учебник]. – СПб., 1996. – С. 308–317. 6. **Матвієнко О.** Навчальний термінологічний словник з документознавства та інформаційної діяльності: дидактичний аспект / О. Матвієнко // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 6. – С. 23–25. 7. **Перебийніс В. І.** Теорія і практика укладання навчальних словників [Електронний ресурс] / В. І. Перебийніс. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/8485>. 8. **Полуектова А. Ю.** Теоретичні засади укладання навчального словника-мінімуму лінгвістичної термінології / А. Ю. Полуектова // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Філологія. Мовознавство. – 2012. – Випуск 183. – Том 195. – С. 76–80. 9. **Фрейре П.** Формування критичної свідомості / П. Фрейре. – К. : Юнісерс, 2003. – 176 с. 10. **Шаталова Л. С.** Тезаурусний підхід при створенні навчального термінологічного словаря [Електронний ресурс] / Л. С. Шаталова. – Режим доступу: web-local.rudn.ru. 11. **Южакова О.** Навчальний словник у вищій школі: місце, роль і засади укладання [Електронний ресурс] / О. Южакова. – Режим доступу: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk765/TK_wisnyk765_1_juzhakova.htm.